

Ks. prof. dr hab. Grzegorz Leszczyński
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Łódzki

Recenzja rozprawy doktorskiej

Rafał Łukasz Kaniecki, Podmioty kościelnej władzy zastępczej w ordynariacie polowym, Warszawa 2021, ss. 308.

Rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem ks. dr hab. Marka Stokłosa, prof. UKSW (promotor pomocniczy ks. dr Jan Dohnalik), na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

1. Temat badawczy

Władza rządzenia, nazywana w Kościele również władzą jurysdykcji, jest pochodzenia Bożego. Oznacza to, że władza ta rozumiana jest jako *potestas sacra*, a nie jako władza natury czysto porządkowej. W myśl kan. 129 KPK zdolnymi do sprawowania władzy rządzenia w Kościele są ci, którzy otrzymali święcenia, a więc biskupi, prezbiterzy i diakoni. W jej wykonywaniu mogą współdziałać również wierni świeccy. Pozostaje problemem czy termin „współdziałać” oznacza „uczestniczyć” czy też nie. Większość komentatorów jest zdania, że wierni świeccy mogą otrzymywać poszczególne uprawnienia z zakresu władzy rządzenia, jeśli do ich wykonywania nie jest konieczna władza święceń.

Władza rządzenia winna być sprawowana zgodnie z zasadą legalizmu, tzn. zgodnie z prawem. Jej zakres może być zarówno zewnętrzny, jak i wewnętrzny, choć należy przyjąć, że sprawowanie władzy rządzenia w zakresie wewnętrznym jest bardziej wyjątkiem niż regułą. Władza rządzenia może być zwyczajna lub delegowana. Władza rządzenia zwyczajna to ta, którą prawo wiąże w sposób trwały z

jakimś urzędem, delegowana zaś to ta, która zostaje udzielona samej osobie, nie poprzez urząd.

Zakres władzy rządzenia określają normy prawne konstytuujące urząd, zarówno pochodzenia Bożego i kościelnego. Jeśli urząd jest pochodzenia kościelnego, zakres związanej z nim władzy rządzenia może zmienić prawem władza kompetentna do jego ustanowienia. Urzędy pochodzenia kościelnego to, dla przykładu urzędy wikariusza generalnego czy biskupiego, jak i sędziego w trybunałach kościelnych, zaś pochodzenia Bożego to oczywiście urząd Biskupa Rzymu, Kolegium biskupów, jak i biskupa diecezjalnego.

Zwyczajna władza rządzenia w myśl kan. 131 § 2 KPK może być własna lub zastępcza. Władza własna to ta, która sprawowana jest we własnym imieniu i związana jest z tzw. urzędem podstawowym. Władzę własną sprawują: biskup Rzymu, kolegium biskupów, metropolici, biskupi diecezjalni, prałaci i opaci terytorialni, administratorzy diecezji, biskupi polowi, prałaci personalni oraz wyżsi przełożeni zakonnici. Władzę zastępczą sprawują ci, którzy sprawują jakiś urząd w imieniu kogoś, kto posiada władzę własną. Jest to władza zależna, podporządkowana i doznająca ograniczeń, wykonywana jest na zasadzie partycypacji w urzędzie podstawowym.

Sformułowanie tematu zakłada, że w omawianej pracy doktorskiej będzie chodziło przede wszystkim o refleksję prawną nad zagadnieniem władzy zastępczej w ordynariacie polowym. Ze spisu treści wynika, że autora interesują trzy określone urzędy kościelne, a mianowicie dwa będące realizacją władzy wykonawczej, tj. wikariusza generalnego i wikariusza biskupiego oraz jeden będący realizacją władzy sądowniczej, tj. wikariusza sądowego. Jak zauważa autor praca ma być wypełnieniem luki, jaka istnieje w kanonistyce w odniesieniu do wielu kwestii związanych z ordynariatem polowym. Skądinąd nie wiem, dlaczego łacińskie *ordinariatum militaris* tłumaczy się jako ordynariat polowy a nie wojskowy, ale nie jest to zarzut do autora, gdyż taka nazwa funkcjonuje w języku polskim jako pierwszorzędna.

Ogólnie koncepcję badań księdza Rafała Łukasza Kanieckiego (z pisma przewodniego Dziekana wynika, że jest duchownym, choć na stronie tytułowej nie zostało to zaznaczone, w przeciwieństwie do promotorów, których określa się jako duchownych), należy ocenić pozytywnie i zauważyć, że jest ona ciekawa i

nowatorska. I jakkolwiek autor we wstępie nie stawia określonej tezy ani pytania, na które ma odpowiedzieć praca doktorska, co zawsze jest mankamentem, to należy uznać, że całość pracy jest rzetelną realizacją tematu pracy dotyczącego ważnej, nieopisanej szczegółowo i niepodejmowanej w szerszym wymiarze kwestii władzy zastępczej w ordynariacie polowym, w jej poszczególnych aspektach.

2. Treść pracy i osiągnięcia badawcze

Rozprawa doktorska ks. Rafała Łukasza Kanieckiego zawiera spis treści (s. 2-12), wykaz skrótów (s. 13-17), wstęp (s. 18-23), pięć rozdziałów merytorycznych (s. 24-230), zakończenie (s. 231-236), bibliografię (s. 237-269) oraz aneks (s. 270-308). Struktura pracy nie budzi zastrzeżeń formalnych, jest ona bowiem logicznie spójna i przejrzysta. Nie wiem tylko dlaczego autor nie zamieścił streszczenia w j. angielskim, co powinno być standardem, a także wynika z wymóg ustawowych dotyczących pracy doktorskiej.

Redakcja wstępu jest poprawna. Autor wprowadza w sposób przejrzysty czytelnika w problematykę swoich badań, przedstawia przedmiot pracy, ogólnie uzasadnia podjęcie tematu, omawia metodę i konstrukcję pracy. Wstęp napisany jest zwięźle i logicznie. Brak natomiast, w moim przekonaniu, jak już wspomniałem, jasnej tezy pracy, a przynajmniej próby jej określenia.

Rozdział I pracy ma charakter czysto historyczny i wprowadzający. Nie dotyczy bezpośrednio władzy zastępczej, ale ma stanowić, w moim przekonaniu, kontekst do dalszych rozważań. Autor bowiem omawia status prawny ordynariatu polowego. W tym względzie spogląda nie tylko historycznie na rozwój duszpasterstwa wojskowego, ale również na przepisy i zawarte w nich normy, które, jak to stwierdza, „rządzą” ordynariatami polowymi. Omawiając strukturę i jurysdykcję ordynariatów polowych używa zarówno terminu „ordynariusz wojskowy” (s. 46), jak i „ordynariusz polowy” (s. 40) choć w odniesieniu do ordynariatu używany jest jedynie termin „polowy”. Co ciekawe wskazana już wyżej konstytucja apostołska *Spirituali Militum Curae* jako pierwszorzędny używa termin „ordynariat wojskowy”. W art. 1 konstytucji czytamy: „Ordynariaty wojskowe, które także mogą nazywać się polowymi i które pod

względem prawnym zostają upodobnione do diecezji, są okręgami kościelnymi o szczególnym charakterze i rządzą się własnymi nadanymi przez Stolicę Apostolską statutami...”.

W rozdziale II pracy autor bardzo rzetelnie i źródłowo omawia, przybliżając się do tematu pracy, władzę zastępczą w określonym przez siebie wymiarze w okresie od czasów rządów prawa rzymskiego do okresu „po Soborze Watykańskim II”. I jakkolwiek autor przeprowadza czytelnika w odniesieniu do poszczególnych urzędów przez konkretne okresy znaczące dla formowania się figur prawnych wikariusza generalnego, sądowego i biskupiego to jako granicę swoich rozważań ustanawia „okres po Soborze Watykańskim”. Nie wiem czy nie lepiej było nazwać ten rozdział „do KPK z 1983 r.”, gdyż sformułowanie „po Soborze Watykańskim II” jest bardzo nieprecyzyjne. Nie wiadomo czy zdaniem autora poszczególne schematy, które powstawały w okresie przygotowywania Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. powstały w okresie „po Soborze Watykańskim II” czy nie skoro autor umieszcza je w rozdziale III odnoszącym się do KPK z 1983 r.

Rozdział III to znowu rzetelna analiza zarówno schematów jak i przepisów zawartych w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r, odnoszących się w sensie ogólnym do figury wikariusza generalnego, sądowego i biskupiego. Najważniejszy z punktu widzenia tematu pracy, choć zdecydowanie krótszy od rozdziału III – co może nieco budzić zdziwienie, jest rozdział IV, w którym autor od zarysowania ogólnych przepisów przechodzi do tych, odnoszących się do urzędów władzy zastępczej w ordynariacie polowym. Czyni to jednak, co ponownie należy podkreślić rzetelnie i źródłowo. Osobiście zaciekały mnie dywagacje dotyczące ordynariusza wojskowego jako sędziego w procesie skróconym i jakkolwiek nie zgadzam się z wszystkim tezami autora niemniej analiza jest ciekawa i godna zainteresowania.

Rozdział V to analiza poszczególnych unormowań w istniejących w Kościele ordynariatach polowych. Osobiście uważam, że ten rozdział miałby sens, gdyby kończył się jakimś aspektem porównawczym, jakimś zestawieniem, a tak ma charakter wyłącznie systematyczny.

Ogólnie należy podkreślić rzetelność i kompetencję Autora odnośnie do części merytorycznej pracy. Szkoda jedynie, że autor nie kończy poszczególnych rozdziałów

w zasadzie żadnymi wnioskami, a pozostawia to jedynie zakończeniu pracy. W zakończeniu, natomiast, w sposób bardzo syntetyczny omawia zrealizowane przez siebie cele naukowe.

3. Źródła i literatura

Bibliografia wykorzystana w pracy obejmuje 33 strony. Należy zauważyć bardzo rzetelną kwerendę, olbrzymi materiał źródłowy oraz bardzo bogate wykorzystanie kanonicznej literatury polskojęzycznej i obcojęzycznej, co nie zawsze jest częstą praktyką. Podział bibliograficzny jest prawidłowy. Literatura jest wielojęzyczna, obszerna. Znajdują się pewne błędy, chyba że było to celowe działanie autora, gdzie dla przykładu jedno dzieło A. Viana o tytule *La curia diocesana* autor rozpisuje na wiele pozycji określając je jako komentarze do poszczególnych kanonów. Można mieć też wątpliwości czy miejscem promulgacji statutu może być dzieło czyjegoś autorstwa, jak to jest w przypadku E. Baura.

4. Ocena formalna pracy

Autor zastosował złożoną metodę. Należy podkreślić, że wyjaśnienie zamieszczone we wstępie pracy odnośnie do zastosowanej metody potwierdza się w treści pracy. Została tu zastosowana zarówno metoda historyczno-prawna, jak i metoda porównawcza, co należycie oddaje sposób prowadzenia w poszczególnych rozdziałach przez autora analizy.

Praca doktorska ks. Rafała Łukasza Kanieckiego została napisana właściwie pod względem stylistycznym, z zastosowaniem poprawnej terminologii. Stąd też lektura pracy nie stwarza problemów. Język pracy doktorskiej jest dobry, nie spotyka się też błędów literowych. Przypisy prawidłowe, nie zauważa się w nich błędów, choć czasami zdecydowanie zbyt długie, czasami mam wrażenie składające się z pozycji dopisywanych na siłę dla zwiększenia objętości przypisów, wypełniające nawet ponad jedną stronę pracy (s. 42-44). Ponadto autor wszędzie praktycznie stosuje skrót „por”, nawet w przypadku dosłownego cytowania jakiegoś źródła. Wykaz skrótów bardzo

obszerny również ze względu na umieszczenie w nim niektórych skrótów powszechnie znanych i z oczywistych względów stosowanych.

5. Wnioski końcowe

W podsumowaniu należy stwierdzić, że recenzowana rozprawa jest znaczącym wkładem Autora w rozwój badań nad zagadnieniem władzy w Kościele, w szczególności odnoszącej się do ordynariatów polowych. Obszerność pracy i jej merytoryczna zawartość, świadczy o dogłębnej analizie podjętych w temacie zadań oraz o rzetelności dokonanych badań. Wykładnia zagadnień zasługuje na pozytywną ocenę, a zasygnalizowane w recenzji uwagi nie podważają jej pozytywnej oceny. Autor dobrze zatem zrealizował swoje zamierzenia badawcze wykazując znajomość materii i odpowiednie przygotowanie warsztatowe.

Reasumując poczynione uwagi należy stwierdzić, że rozprawa doktorska księdza Rafała Łukasza Kanieckiego spełnia wymogi stawiane tego typu dysertacjom określone w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 r. (Dz.U. Nr 65, poz. 595). Tym samym pozwala wnioskować do Prześwietnej Rady Dyscypliny Prawa Kanonicznego UKSW w Warszawie o dopuszczenie ks. mgr. lic. Rafała Łukasza Kanieckiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Ks. prof. dr hab. Grzegorz Leszczyński

Łódź, dnia 19 maja 2021 r.